

ÜLKEMİZDE AYRICALI ÇOCUKLARIN ÖZEL EĞİTİM SORUNLARI

Dr. Doğan ÇAĞLAR

Yaşadığımız 20. asrın bu yarısında çocuk ve eğitime verilen önem çok belirgin hale gelmiştir. Her Ulusun en önemli güç kaynağı insandır. Çocuklar ise o toplumun devamlılığını ve geleceğini tayin edecek taze güç ve enerji kaynaklarıdır. Bu taze kuvvetleri mensup olduğu toplumun refahı ve mutluluğuna hizmet edecek ve geleceğini garanti altına alabilecek şekilde yetiştirmek için onların sahip oldukları bedensel, ruhsal, sosyal yeteneklerinin uygun eğitim aracılığı ile en üst düzeyde geliştirilmesi gerekir.

Toplumu oluşturan insanların beden, zihin, sosyal ve duygusal özellikleri arasında büyük bireysel ayrılıklar olduğu herkesçe bilinecek kadar açık bir gerçek haline gelmiştir. Toplum ve çocuk nüfusunun % 87 si çeşitli özellikleri açısından normal grup içinde görülür ve ona göre eğitim alırlar. Okul çağı nüfusunun % 13 ü ise “beden, zihin, duygu ve sosyal özelliklerindeki olağan dışı ayrıcalıkları nedeni ile normal eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayacak durumdadırlar. Biz bunlara “AYRICALI ÇOCUKLAR” diyoruz¹

Bugün sosyal, ekonomik ve eğitim yönünden gelişmiş ülkeler bir ulusun uygarlık düzeyini o ulusun ayrıcalı çocukları için sağladığı eğitim olanakları ile ölçmektedirler²

Ülkemizde 1973-1974 öğretim yılında 7-14 yaş zorunlu ilköğretim çağında bulunan çocuk sayısı 8.000.000 dur³ Bunlardan % 13 ü yani 1.040.000 i ayrıcalı, 6.960.000 i ise normal sayılan gruptadır. Normal çocukların okullaşma oranı % 86, ayrıcalı çocukların okullaşma oranı ise % 2 dir⁴ Bu sonuç ülkemizdeki ayrıcalı çocuklar için düşün-

*Eğitim Psikolojisi ve Özel Eğitim Bölümü Öğretim Görevlisi

(1) Dr. Doğan Çağlar. Türkiyede Özel Eğitim Alanına Personel Yetiştirme Sorunları Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ankara, 1974. s. 8.

(2) Dr. Doğan Çağlar. a.g.e. s. 1.

(3,4) Dr. Doğan Çağlar. a.g.e. s. 10-11.

dürücüdür. Ayrıcalı çocukların uygun eğitimleri ülkemizin çözüm bekleyen önemli bir sorunu olarak karşımızdadır. Bu ülkemizin diğer sosyal, ekonomik ve eğitim sorunları arasında öncelikle ele alınacak bir sorun olarak görülmelidir.

Bu yazımda ayrıcalı çocukların eğitimlerinde önemli bir başlangıç olabilecek eğitim programları sorunu ana hatları ile incelenecektir. Gelecek yazılarımda ise eğitim programının unsurları ayrı ayrı ve ayrıntılı olarak incelemeye çalışılacaktır.

EĞİTİM PROGRAMLARI

A. Eğitim Programlarının Tanımı ve Niteliği:

Önce Eğitim programlarının tanımının yapılması ve sonra niteliğinin açıklanması uygun olur.

EĞİTİM PROGRAMI: Belli bir taxonomi içinde düzenlenen amaçları, amaçların dile getirdiği davranışların gerçekleşmesi için gereken muhtevayı, uygulamada kullanılan metotları ve değerlendirmeyi, amaçları destekleyen kol ve ders dışı faaliyetlerini kapsamına alan bir bütündür.

Eğitim programının niteliğini de aşağıdaki şekilde açıklamak uygun olacaktır. Eğitim programı,

1. Eğitimin amaçlarını,
2. Amaçların dile getirdiği davranışların gerçekleşmesi için gereken muhtevayı,
3. Uygulamada kullanılan metotları, teknikleri, değerlendirmeyi, araç ve gereçleri,
4. Eğitim için gereken fiziki şartları,
5. Okul içi ve okul dışı faaliyetleri,
6. Öğretim süresini,
7. Eğitim personelinin,
8. Yapılacak rehberlik, düzeltme ve teraptik hizmetleri, kapsamına alan eğitim aracı olarak nitelenmek mümkündür...

Özel eğitim programlarını yukarıda tanımını yaptığımız ve niteliğini açıkladığımız açıdan inceleyeceğiz.

B. Özür Gruplarına Göre Özel Eğitim Programlarının Seviyeleri ve Gereklileri:

Önce özel eğitim programının hazırlanacağı çocukların bir tanımını yapmakla konuya başlamak uygun olacaktır.

AYRICALI ÇOCUKLAR'IN TANIMI: “Gelişim süresince çeşitli nedenlerle gelişim özelliklerinde beliren ayrılıkları nedeniyle istenilen davranışların kazandırılmasında olağan eğitim hizmetleri yetersiz kalan ve bu yüzden uygun ve gelişiminde, yada her ikisinde güçlüğü olan çocuklara AYRICALI ÇOCUKLAR” diyoruz⁵.

Özür ve farklı özelliklerinden dolayı olağan eğitim programlarından faydalanamayan ayrıcalı çocuklar için özür ve özelliklerinin gerektirdiği aşağıda sıralanan özel şartları sağlayan eğitim programları hazırlamak gerekmektedir. Bu şartları özür gruplarına göre

1. Özel şekilde seçilmiş ve yetiştirilmiş personel.
2. Özel şartlara göre yapılmış ve düzenlenmiş okul ve sınıf.
3. Özel ders araçları ve gereçleri,
4. Özel metot ve teknikler,
5. Ek özel dersler ve hizmetler dir.

Ayrıcalı çocuklar biyolojik ve psiko-sosyal ihtiyaçları yönünden normallerden farksızdır. Bu ihtiyaçlarını karşılama yöntemleri farklıdır. Özürlerine bağlı bazı farklı ihtiyaçları düşünülebilir. Özür ve özelliklerle bunların karşılanması için farklı yöntemleri dikkate alarak hazırlanan eğitim programları ayrıcalı çocukların zihin, beden, sosyal, duygusal, cinsel, törel, ruh devimsel, ve mesleki alanlarda kabiliyetleri seviyesinde gelişimini sağlayacaktır.

Ayrıcalı çocukların eğitim programlarında dikkate alınacak ortak ilkeler vardır. Önce bu ortak ilkeleri aşağıda sıralamak uygun olacaktır.

1. Ayrıcalı çocuklar mümkün olduğu kadar erken teşhis edilmeli ve eğitimlerine erken başlanmalıdır. Bu özürlerle ve özür derecelerine göre farklı olabilir.
2. Ayrıcalı çocukların teşhislerinde kullanılacak ölçekler ve teknikler özürlerine göre farklı yeterli ve nesnel olmalıdır.
3. Ayrıcalı çocukların özürleri ve gelişimlerindeki bozukluklar öğrenime hazır olma olgunluğunu ve öğrenim için normal gelişim seyrini etkiler. Bunun için her öğrenim seviyesinde öğrenim süresi özürün derecesi ve özür grubunun gereğine göre ayarlanmalıdır.

(5) Bu tanım A.Ü. Eğitim Fakültesi Doktora çalışan öğrenciler tarafından geliştirilmiş ve kabul edilmiştir.

4. Ayrıcalı çocukların eğitim ve öğretim personelinin özel bazı kişilik özelliklerine sahip olması gereklidir. Bunun için ayrıcalı çocukların eğitim öğretim personeli eğitimden önce veya eğitim sırasında istenilen özellikleri taşıyanlar arasından seçilmelidir.
5. Ayrıcalı çocukların eğitim ve öğretimlerinde görev alacak personelin çalışacakları özür grubuna göre özel bir eğitim görmesi lâzımdır. Bu personel, teşhis yapacaklar, öğretmenler, rehberlik uzmanları ve danışmaları, çeşitli terapistler, mesleğe yöneltme, mesleğe hazırlama ve meslekte takip etme uzmanları, yöneticiler, deneticiler, bakıcılar ve hizmetlilerdir.
6. Ayrıcalı çocuklar için yapılacak özel okullar veya sınıfların bulunacağı okullarda ayrıcalıklarına göre bazı yapısal ayarlamalar yapılması gerekebilir.
7. Ayrıcalı çocuklar durumlarına göre özel ders araç ve gereçleri kullanılmasını gerektirir. Bunların etkili şekilde öğretilmesi lâzımdır.
8. Ayrıcalı çocuklara kendilerini ifade etmelerini özürlerinin engellemesi ve kısıtlaması halinde özel birtakım beceri ve ifade yollarını öğretmek gerekir.
9. Ayrıcalı çocukların mesleki öğretimleri gerektiğinde özel şartları, araçları, gereçleri hazırlanmış özel kurumlarda verilmelidir.
10. Ayrıcalı çocuklar grup olarak kendi aralarında normal çocuklar gibi büyük bireysel ayrılıklar gösterirler. Aynı özüre sahip olanlar özür ve özellikleri açısından eşit sayılmamalı eğitimlerinde bireysel ayrılıklar dikkate alınmalıdır.
11. Ayrıcalı çocukların eğitim maksadile gruplandırılmasında mümkün olduğu kadar özdeşlik (homojenlik) sağlanmalıdır.
12. Ayrıcalı çocukların eğitimlerinde aile bakım ve şevkati büyük bir önem taşır, Beden, ruh sağlıkları ve ahlâki gelişimleri için tehlikeli bir durum olmadıkça bu çocuklar aileden alınmamalıdır. Gündüzlü okullarda eğitilmelidir.
13. Ayrıcalı çocuklardan bazılarının normal çocuklarla bir arada eğitimleri, sosyal, duygusal, zihinsel, bedensel gelişimleri ve uyum sağlamaları yönünden birçok yararlar sağlar. Özür ve özelliklerinin gerektirdiği özel araç, gereç ve gerekli ön

tedbirler alınarak bu çocukların normal çocuklara mahsus okullarda eğitimleri sağlanmalıdır.

14. Ayrıcalık çocukların okulları aşağıdaki hususları eğitim programlarının bir parçası olarak yürütmelidir. Bunlar
 - a. Temel bilgi ve beceri kazandırmak.
 - b. İleri öğrenime ve mesleğe hazırlamak ve izlemek.
 - c. Her çeşit düzeltici tedbirler almak.
 - d. Ana baba ve çevresindekileri hazırlamak, eğitmek ve gerekli rehberlik yapmak.
 - e. Üst öğrenim kurumlarında takip ederek gerekli araç, gereç ve yardımı yapmak.
 - f. Okuldan sonra devam edilen iş yerinin ve okulun istenilen şekilde hazırlanmasını sağlamak.
 - g. Yaz dinlenme kampları ve uygun ders dışı faaliyetleri düzenlemek.

15. Ayrıcalık çocukların eğitim ve öğretimlerinde kayba uğramayan veya özürlü olmayan duyu organlarının eğitimine mevcut güçlerinin geliştirilmesine ve en uygun bir şekilde kullanılmasına özel bir önem verilmelidir.

16. Ayrıcalık çocukların eğitimleri sırasında yaşlar küçüldükçe, hetorejenlik arttıkça ve özür derecesi yükseldikçe sınıftaki öğrenci sayısı azaltılmalıdır.

B. Özür gruplarına göre eğitim programlarının seviyeleri ve gerekçeleri.

Özür gruplarına göre eğitim programları seviyeleri her özür grubu için I. tabloda gösterilmiştir.

1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Körler ve Az Görenler İçin Okul Öncesi Eğitim

Bu özür grubu için en az iki yıllık bir okul öncesi eğitimi zorunlu olmalıdır.

GEREKÇE:

1. Okul öncesi devre bu çocuklar için büyük bir önem taşır. Bu devre herşeyi öğrenmek için büyük bir ilgi ve ihtiyaç uydukları devredir. Körler ve az görenlerin hayatında birçok

TABLO: 1

Ayrıcalık Çocukların Özur Gruplarına Göre Eğitim Programları Seviyeleri

Özur Gurubu	OKUL SEVİYESİ					
	Ana Okulu	İlk	Orta	Orta Mes- lek Oku.	Lise	Yüksek
Körler	—	—	—	—
Az Görenler	—	—	—	—
Sağırılar	—	—	—	—
Ağır İşitenler	—	—	—	—
Konuşma Özürlüler	—	—	—	—
Ortopedik Özürlüler	—	—	—	—
Süreğen hastalığı ve Gelişim Güçlükleri olanlar	—	—	—	—
Üstün Zekâlılar	—	—	—	—
Üstün Özel Yenenekliler	—	—	—	—
Eğitilebilir Geri Zekâlılar	—	—	—	—
Duygusal Bozukluğu Olan Çocuklar	—	—	—	—
Suçta Yonel. Çocuklar	—	—	—	—
Korunmaya Muhtaç Çocuklar	—	—	—	—
Kültürel Yoksunluğu Olan Çocuklar	—	—	—	—
Okuma Çüçlüğü Olan Çocuklar	—	—	—	—
Yazma Güçlüğü Olan Çocuklar	—	—	—	—
Sayı ve İşlem Güçlüğü Sayı ve İşlem Güçlüğü Olan Çocuklar	—	—	—	—
Birden Fazla Özürlü Olan Çocuklar	—	—	—	—

———— Zorunlu Eğitim alanı

..... İlgı, yetenek, başarıya bağılı eğitim alanı

- temel alışkanlıkların kazandırılması için çok avantaj sağlayan bir devre olabilir.
2. Aile yanında okul çağına kadar bırakılan çocuklar genellikle aşırı derecede korunur veya ihmal edilirler. Bu durum gelişimi etkiler. Okul öncesi eğitimde aile ile işbirliği yapılarak gelişimi engelleyen bu durum düzeltilebilir.
 3. Çocuklara diğer duyu organlarını uygun şekilde kullanarak, çevresile ilgili uygun bilgi ve kavramlar kazanması sağlanabilir.
 4. Kendi hizmetlerini kendilerinin yapması öğretilir.
 5. Başkaları ile ilişki kurması ve devam ettirmesini erken yaşlarda öğrenebilir.
 6. Hareket özgürlüğü sağlanabilir.
 7. Kendilerine güven geliştirilebilir.
 8. Mevcut güçlerini kullanması öğretilir.
 9. İlkokul öğrenimine hazırlayan temel bilgi ve beceriler kazandırılabilir.
 10. Sıhhatli kişilik özellikleri kazanmasının temeli olan uygun alışkanlıklar kazandırılabilir.
 11. Bu hususların gerçekleşmesi uygun şartları sağlanmış sistemli okul öncesi eğitimle mümkün olabilir. Onun için bu eğitimi gerekli kılar.

Sağırılar ve Ağır İşitenler İçin Okul Öncesi Eğitim:

Sağırılar ve ağır işitenler için en az üç yıllık bir okul öncesi eğitim zorunlu olmalıdır. Erken teşhis sağırılar ve ağır işitenler için çok önemlidir. Ana dili öğreniminde sağırılık teşhis edilir edilmez okul öncesi eğitim beklenmeden aileye dil öğretiminde gerekli servisler sağlanmalı çocuğun dil öğretimine sistemli şekilde ailede ve evde başlanmalıdır. Ailede başlatılan dil eğitimine okul öncesi eğitiminde devam edilmelidir. Okul öncesi eğitim yaşı 3-5 yılları olmalıdır.

GEREKÇE:

1. Bu devrede çocuk dil öğrenmeye çok müsaittir. Dili öğrenmek için büyük bir ilgi ve ihyiyaç duyar.
2. Çocuk normal konuşmayı, konuşulana dudaktan ve konuşmadan öğrenebilir.

3. Duyu organlarını uygun şekilde kullanma alışkanlıkları kazanabilir.
4. İşitme kalıntılarını yeterince kullanmaya hazırlanabilir.
5. Aile ile sıkı işbirliği sağlanarak çocuğun ana dili öğreniminde ve özre karşı anlayış ve olumlu tavırlar geliştirebilir.
6. Okul öğrenimi için gerekli temel alışkanlıklar kazandırılır ve okula hazırlanabilir.
7. Ağır işitenlere yardımcı işitme araçlarını kullanması en uygun şekilde öğretilir.

Konuşma Özürlüler İçin:

Konuşma özürlüler için en az iki yıl okul öncesi eğitimi zorunlu olmalıdır. Ancak bu özür teşhis edilir edilmez düzeltici çalışmalara çocuk aile yanında ikende gerekli, sistemli ve özel servisler sağlanmalı, okul öncesi eğitim beklenmemelidir.

GEREKÇE:

1. Sağırılar için yazılan 1.5.6. gerekçeler aynen bu özür grubu içinde söylenebilir.
2. Çocukta geçici sebeblere bağlı olan konuşma özürleri veya bozuk alışkanlıklar kökleşmeden düzeltilebilir.
3. Düzeltici çalışmalar kısa zamanda daha etkili olabilir.
4. Çocuk konuşma gelişiminin en önemli devresinde uzman kişi yardımı alarak uygun gelişim sağlayabilir, bu özürün getireceği ek uyumsuzluklardan korunabilir.

Ortopedik Özürlü Olan Çocuklar İçin:

Ortopedik özürlü olan çocuklar için iki yıllık okul öncesi eğitim zorunludur. Bu çocukların özrü mümkün olduğu kadar erken teşhis edilmeli ve teşhis edilir edilmez okul öncesi eğitim zamanı beklenmeden aileler ile işbirliği sağlanarak özürün gerektirdiği terapatik, eğitsel ve tıbbi servisler evde sağlanmalıdır.

GEREKÇE:

1. Bu çocukların evlerinde genellikle sınırlı bir yaşamları vardır. Bu yaştaki çocukların devamlı hareket, faaliyet, herşeyi bizzat araştırma, sorma ve çevresindeki çeşitli şeyleri öğrenme

ihtiyaçlarını evde anne baba veremez. Nasıl verileceğini de genellikle bilemez.

2. Bazı özürler için hazırlanması gelişim için gerekli olan fiziki ve sağlık şartları evde sağlanamaz.
3. Birçok vakalarda gerekli devamlı bireysel ilgi, ihtimam, emniyet ve eğitsel tedbirlerin ailede alınması aile için çok ağır bir yük olur. Sıkıntı yaratır. Sıkıntı olumsuz tavırların gelişimine sebep olur. Bunun için bu çocukların hiç olmazsa gündüzleri aileden alınması bunları önleyebilir.
4. Bu çocukların ailelerinden alınmaları sosyal bir sorun olduğu kadar daha hoş, tatlı ve cazip bir ortamda birçok şeyler öğrenmeleri için gereklidir.
5. Erken terapatik hizmetler verilmesi gerekir ve bunların çoğu ancak bir kurumda sağlanabilir.
6. Özrün gerektirdiği suni organların ve araçların kullanılmasını öğretmeye mümkün olduğu kadar erken yaşlarda başlanması birçok olumlu sonuçlar için gereklidir.
7. Duyu organlarının uygun şekilde öğretilmesine erken başlamak çok avantajlar sağlayabilir.
8. Yapabileceği kendi hizmetlerini kendine yapma becerisi ve alışkanlığı kazandırmaya erken başlamalıdır.
9. Özürlerinin engellemediği çeşitli yollarla kendi kendini ifade edecek beceriler kazandırmaya mümkün olduğu kadar erken başlamalıdır.
10. Çeşitli sosyal bilgi ve beceri, alışkanlıklar kazandırmaya erken başlamalıdır.
11. Okula hazırlık için okul öncesi eğitimi gereklidir.

Süreğen Gelişim Bozukluğu ve Hastalığı Olanlar:

Bu özür grubu için iki yıllık bir okul öncesi eğitim zorunlu ur. Bu çocukların durumu teşhis edilir edilmez gerekli sağlık hizmetleri yanında temel eğitsel hizmetlerde verilmelidir. Genellikle hastane içinde, hastaneye dayalı bir kurumda veya evde verilmesi uygun olabilir.

GEREKÇE:

1. Ortopedik özürlüler için yazılan 1.2.3.4.8.9. ve 10. gerekler
2. Bu çocukların devamlı olarak hastalıklarını düşünmemeleri,

unutmaları için okul öncesi eğitime almak, onları, kendilerini çeşitli yollarla ifade edebilecekleri bilgi ve beceriler, alışkanlıklar kazandıracak faaliyetlere başlatmak için okul öncesi eğitim almak büyük bir önem taşır.

Üstün Zekâlı ve Üstün Özel Yetenekli Çocuklar İçin:

Erken teşhis ve teşhisi takiben uygun gelişimleri için gerekli özel tedbirler ailesi yanında alınmak suretile en az iki yıllık okul öncesi eğitimi zorunlu olmalıdır.

GEREKÇE:

1. Üstün zekâyı veya üstün özel yeteneği
 - a. Detaylı olarak tanıma, teşhis hataları varsa düzeltmek,
 - b. Uygun ve çeşitli faaliyetler hazırlayarak gelişimin normal olarak akışını sağlamak,
 - c. Uygun yönde geliştirecek, ön tedbirler alma ve uygun ortamı hazırlamak,
 - d. Çocuğun uygun sosyal, duygusal, zihni, ve kişilik gelişimine hizmet eden tedbirlerin alınması için ailelerle sıkı bir işbirliği yapmak,
 - e. Üstün öğrenme gücünü uygun şekilde kanalize etmek ve faal kılarak onu doyurucu tedbirlerin alınması için okul öncesi eğitim gereklidir.

Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklar İçin:

E.G.Z.Ç. lar için en az 3 yıllık okul öncesi eğitimi zorunlu olmalıdır. Geri zekâlılık teşhis edilir edilmez ailede ana, baba ve E.G. Z. çocuğa normal gelişimi için gerekli hizmetler okul öncesi eğitim devresinden önce sağlanmalıdır.

GEREKÇE:

1. G.Z.Ç. ların aileleri genellikle çocuklarını
 - a. Aşırı derecede koruyarak,
 - b. Aşırı ihmal ederek,
 - c. Açık veya gizli olarak reddederek,
 - d. Çok şeyler bekleyerek,

- e. Çok beceriksiz olduğuna inanarak,
- f. Bir veya bir seri olumsuz tavırlar geliştirerek, çocukların zihni, sosyal, duygusal, ruh devimsel gelişmelerine türlü engeller koyarlar... Bunun için bu çocukların erken teşhis edilmeleri ve eğitime erken başlanması birçok avantajlar sağlar.
2. Bağımsızlığa erken teşvik edilmesi ve hazırlanmasına erken başlanmalıdır.
 3. Büyük ve küçük adelerini kullanması ve geliştirmesine mümkün olduğu kadar erken başlamalıdır.
 4. Kendi hizmetlerinin kendilerine yaptırılması, bu konuda temel beceri ve alışkanlıklarını kazandırılmasına erken başlanmalıdır.
 5. Temel sosyal bilgi, beceri ve alışkanlıklar kazandırılmasına erken başlamalıdır.
 6. Temel sağlık alışkanlıkları kazandırılması erken yaşlarda daha kolay olabilir.
 7. Konuşması geliştirilebilir.
 8. Kendini koruması için koruyucu tedbirler alması bu yaşlarda daha kolay öğretilir.
 9. Duyu organlarını kullanması en uygun şekilde öğretilir.
 10. Faaliyet içinde gerçek benlik kavramını kazanması sağlanabilir.
 11. Başkalarına karşı olumlu tavırlar geliştirmesi sağlanabilir.
 12. Başkaları ile yaşama hazzı ve boş zamanlarını hoş geçirme yolları öğretilir.

Bu hususların gerçekleşmesi için okul öncesi eğitim geri zekâli çocuklar için çok gereklidir.

Duygusal Bozuklukları Olan Çocuklar, Sosyal Uyumsuzluğu Olanlar, ve Suça Yönelmiş Çocuklar İçin:

Bu üç grup içine giren çocuklar içinde en az ÜÇ yıllık bir okul öncesi eğitimi zorunlu olmalıdır. Bunun yanında teşhis edilir edilmez, yeniden eğitim ve diğer düzeltici tedbirler ailede alınmalıdır. Ailede alınması imkânsız ise bir kurumda bu sağlanmalıdır.

GEREKÇE:

1. Bozukluk artmadan, alışkanlık kökleşmeden alınacak düzeltici ve terapatik tedbirleri daha etkili kılar. Önlenmesi kolaylaşır.
2. Çocuğa sosyal yaşantılar yoluyla toplu yaşama hazzını alması ve kurallarını öğrenmesi kolaylıkla sağlanabilir.
3. Çeşitli yollarla duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için gerekli beceriler ve ortam hazırlanabilir.
4. Ailede çocuğun gelişmesini engelleyen ve bozukluğun sebeplerini gidermek için alınacak tedbirlerde erken işbirliği sağlanabilir.
5. Uyumsuzluğa sebep olan çevredeki etmenlerin etkisiz hale getirilmesi için erken ve etkili tedbirler alınması sağlanabilir.
6. İlkokul eğitimine hazırlayıcı çalışmalar yapılır.

Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin:

Bu çocuklar başka bir özür ve özellikler taşııyorsa düzgülü çocuklar gibi ana okuluna ihtiyaç gösterirler. Ancak ayrıcalık gösteriyorlarsa o ayrıcalık grubu içinde düşünölmelidirler.

Genel olarak ileri eğitim seviyelerinden arzu edilen sonuçların alınması ve korunmaya muhtaç olmanın çocuğun zihni, sosyal, fiziksel, ve duygusal gelişimine yapacağı zararları azaltmak veya yoketmek için ana okulu eğitimi gereklidir.

Birden Fazla Özürü Olan Çocuklar İçin:

Bu çocuklar için ana okulu eğitimi çok önemlidir. Ancak çocuğun hakim özrü esas alınarak o özür grubu içine alınıp ek özrü için gerekli ek hizmetler ve yardımlarda sağlanmalıdır. Özüne göre temel bilgi ve becerilerin kazandırılması çok zor ve zaman isteyen bir iştir. Eğitimin erken başlatılması çocukta bozuk alışkanlıklar kazanmadan güçlerini uygun şekilde kullanmasını sağlayacağından okul öncesi eğitimi gereklidir.

İfade ve Beceri Güçlükleri Olan Çocuklar İçin:

Okul öncesi eğitim düzgülü çocuklar gibi başlatılmalı ancak bu çocukların bu özürleri okul çağında okul eğitimine başladıktan sonra çıkacağından görünür görünmez gerekli tedbirler alınmalıdır.

TEMEL EĞİTİM - İLKOKUL VE ORTA OKUL EĞİTİMİ

Ayrıcalı çocuklar için ilk ve orta okul birleştirilmek suretile temel eğitimin 8 yıllık bir devrede verilmesi uygun olabilir. Bu 8 yıllık temel eğitim en az iki yıllık okul öncesi eğitimine dayalı olması uygun olacaktır. Bu sekiz yıllık temel eğitim devresini aşağıdaki şekilde devrelere bölebiliriz.

1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM 2 Yıl.
2. TEMEL EĞİTİM I. DEVRE 3 Yıl.
3. TEMEL EĞİTİM II. DEVRE 2 Yıl
4. TEMEL EĞİTİM III. DEVRE 3 Yıl (Orta okul yılları).

Burada okul öncesi eğitim ayrıcalı çocuklar için en az iki yıl olarak zorunlu görülmüş ve bu temel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak gösterilmiştir.

Ayrıcalı çocuklar için yukarda gösterilen yıllar ve devrelerin alınması kanımızca aşağıdaki yararları sağlayacaktır. Bunlar.

1. Ayrıcalı çocukların eğitim programları ile düzgülü çocukların eğitim programları arasında bir paralellik sağlanabilir. Öğrencinin çeşitli kurumlar arasında transferini kolaylaştırabilir
2. Ayrıcalı çocukların daha yeterli temel eğitim almaları sağlanabilir.
3. 8 Yıla yayılan uzatılan temel eğitim sırasında ayrıcalı çocukların daha yeterli değerlendirilmeleri olanağı sağlanarak 8 inci yılın sonunda daha isabetli bir yöneltme olanağı sağlanabilir.
4. Bu eğitim devresinde okulda sağlanacak çeşitli atelye ve iş faaliyetlerine katılarak uygun bir mesleğe hazırlama olanağı sağlanabilir.
5. Sekiz yıllık bu devre sonunda ayrıcalı çocukların bugünkü Millî Eğitim Sistemimizde yürürlükte bulunan mevzuata göre Teknik öğretim kurumlarına, meslek okullarına, liseye, ve hayatta pratik mesleklere geçişinde birçok kolaylıklar sağlanabilir.
6. Yaygın hale gelmesi Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilen 8 yıllık temel eğitim programına uygunluk sağlanması bakımından da birçok yararlar sağlayabilir.

7. Bugünkü sağır ve körlük okullarında uygulanan ve farklılığından dolayı normal eğitim programlarından az farklılık gösteren durum ile Eğitilebilir Geri Zekâlıların eğitimleri için ayrılan 5 yıllık eğitim süresi oldukça rahatlık sağlayacak hale getirilebilir. Bilgi ve beceri kazandırmada zaman açısından birçok yararlar sağlanabilir.

Üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli çocukların hızlı gelişimleri hariç tutulacak olursa diğer ayrıcalık çocukların özürlerinden dolayı gelişim ve öğrenme hızları düzgünlü (normal) çocuklara nisbetle yavaştır. Bu gecikme özür gruplarına göre farklılık göstermekle beraber temel eğitim devresi olarak gösterdiğimiz bu devrede en az iki yıl olduğu söylenebilir. Bu gerilik ayrıcalık çocukların düzgünlü çocuklar için düzenlenmiş eğitim programlarına ayrılan zamanda tamamlamalarına bazı engeller koyacaktır. Özürlerinin getirdiği bu yavaş gelişmeyi aşağıda yazacağımız tedbirlerin alınmasıyla aynı seviyeye getirmek mümkün olabilir. Bunlar.

1. Ders dışı boş zamanlarda gerilik görülen alanlara teksif edilmiş özel yetiştirme çalışmaları yapılarak.
2. Küçük ara tatillerinde bu çocuklar için özel yetiştirme programları yapılarak.
3. Haftalık ders saatleri dışında bu çocuklar için özel ders saatleri eklenerek.
4. Büyük tatillerde uygun bir zaman ayrılarak özel konularda yetiştirme programları uygulanarak.

LİSE ÖĞRETİMİ:

Lise öğretimi ayrıcalık çocukların 8 yıllık temel eğitimlerine dayalı ayrıcalık çocukların gösterdikleri başarı, ilgi, istek ve kabiliyetlerine bağlı bir eğitim seviyesi olmalıdır. Ayrıcalık çocuklar 8 yıllık temel eğitimleri sırasında sürekli, sistemli ve yeterli bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdırlar. Okulun bu yeterli değerlendirmelerine göre öğrencilerin,

1. Kabiliyet ve başarılarına uygun ilgileri,
2. Kabiliyetlerle bağdaşan istekleri,
3. Özürleri ile bağdaşan çevrenin ve memleketin iş hayatında çalışma olanakları sağlanmış iş ve öğrenim alanları arasında tam bir uygunluk sağlamak suretiyle yönlendirmeleri uygun olacaktır.

Bütün bu hususlar dikkate alınarak ayrıcalı çocuklar temel eğitime dayalı olan okullara gönderilebilirler. Bu okullar ve işe hazırlayan kurumları aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkün olabilir.

1. Akademik öğrenime hazırlayan çeşitli liselere.
2. Meslek öğretim kurumlarına.
3. Teknik Okullara.
4. Pratik sanatlara hazırlayan iş yerlerine.
5. Özel meslek okullarına.

Ancak lise ve dengi meslek okullarına devam edecek çocuklara aşağıda yazılı hususlarda gerekli yardım sağlanmalıdır. Bunlar.

1. Ayrıcalı çocukların özür ve özelliklerinin gerektirdiği özel fiziki şartlar, araç ve gereçler sağlanmalıdır.
2. Özür ve özelliklerinden dolayı takip edemeyecekleri etkinliklerden muaf tutulmalı, ilâve edilmesi gereken dersler ve konular eğitim programlarına eklenmelidir.
3. Özür ve özelliklerinin gerektirdiği öğrenme süresinin uzatılması yerine, ders dışı zamanlarda yapılacak özel çalışmalar ve yardımlar sağlanarak normal zamanda bitirmeleri sağlanmalıdır.
4. Ayrıcalı çocukların eğitim programları mümkün olduğu kadar özel ve temel bazı şartların hazırlandığı okullarda verilmelidir.
5. Uyumunu sağlayacak çeşitli psikolojik hizmetler zamanında verilmelidir. Bunun için olayların kronikleşmesi beklenmemelidir.

Ayrıcalı çocuklardan temel eğitimden sonra-normal akademik öğrenime devam edemeyecekleri için - mesleğe ve hayata hazırlayan eğitim programları sırasında aşağıdaki hususlarda yardım sağlanmalıdır.

1. 1. Temel vatandaşlık, sosyal ve fen bilgileri öğretiminde devam edilmelidir.
2. Özür ve özelliklerine göre hayatlarını kazanmada en iyi yapacakları işler seçilmeli, okul veya işyeri ayrıcalı çocuklara bu işleri tam öğretecek şekilde öğretmen, öğretici, fiziki şartlar, araç ve gereçlerle iyice donatılmış olmalı ve uygun öğretim ortamı sağlanmalıdır.

3. Temel eğitimlerinden sonra uygun meslek seçemeyenlerin yeni mesleklere yönltilmesi yapılmalıdır.
4. Bu şartlar çevredeki öğrenim kurumlarında ve iş yerlerinde gelişimlerine uygun şekilde düzenlenemezse özür ve özelliklerine göre özel meslek okulları hazırlanmalıdır. Ancak teorik dersler için olanaklar sağlanarak normal okullarda verilmesine çalışılmalıdır.
5. Özür çeşidi ve derecesi mesleki bilgi ve beceri kazanmada zaman bakımından farklılıklar yaratacaktır. Bunun için bu okul süresi kesin olarak tayin edilmeli, gerekli bilgi ve becerinin kazanması esas alınarak süre esnek olmalıdır.
6. Ayrıcalı çocukların meslek eğitiminden sonraki iş hayatında gereği gibi sistemli olarak takipleri uyumlarını ve başarılarını sağlamak okulun asli görevi olmalıdır.

Ayrıcalı çocukların gerek akademik ve gerekse meslek ve mesleklerde özel branşlara yönltilmeleri çok dikkatle yapılmalı ve gerekirse her zaman geçiş ve değişikliklere açık olacak şekilde esnek olmalıdır.

YÜKSEK ÖĞRETİM:

Geri zekâlılar, sağır ve süregen gelişim bozukluğu-has talıklı olanlar hariç ayrıcalı çocukların liseyi bitirenler arasında 11 yıllık öğrenimleri sırasında yapılan yeterli değerlendirmelere göre yüksek öğrenime devam etmeleri uygun olanlar ve memleket şartlarına göre düzenlenen eleme imtihanlarını kazananlara yüksek öğrenim olanakları sağlanmalıdır. Ancak,

1. Seçilen öğrenim dalı tesadüflere ve fantazilere göre değil ayrıcalı çocuğun özür durumlarına ve kabiliyetlerine en uygun, mezun olduğu zaman toplumda kolayca istihdam edileceği bir öğrenim dalı olmalıdır.
2. Ayrıcalı çocuğun, yüksek öğrenimi sırasında özür ve özelliklerinin gerektirdiği özel araç ve gereçlerle psikolojik destek sağlanmalıdır.

Özür Gruplarına Göre Mevcut Eğitim Programlarına Eklenmesi Gereken Bilgi ve Beceri Konuları ve Faaliyetler.

Ayrıcalı çocuklar için normal eğitim programlarının uygulanması esas alınmalıdır. Ancak özrün tabiatı düzgülü programlarda

saptanan ayrıcalı çocuğun öğrenmesine imkân olmayan ve kişiye zararlı durumlar yaratan etkinlikler programdan çıkarılmalıdır. Bu etkinliklerin yerini tutacak ayrıcalı çocuğun özrüne uygun etkinliklerin programa eklenerek bilgi ve beceri dengesinin sağlanması uygun olur. Özur gruplarına göre düzgünlü programlara eklenmesi veya üzerinde önemle durulması gereken etkinlikleri şöylece sıralamak mümkündür.

1. *Körler ve Az görenler için:*

Modelâj, dokuma, çeşitli örme, süpürge, telefon santralculığı, fırçacılık, ve çeşitli aletli müzik çalışmaları gibi.

2. *Sağrlar ve Ağır İşitenler için:*

Duyuların eğitimi, ritim, dudaktan okuma, konuşma, ses eğitimi, artikülâsyon çalışmaları, yardımcı işitme araçlarının kullanılması ve çeşitli endüstriyel işlere hazırlama çalışmaları gibi.

3. *Süreğen Gelişim Bozuklukları ve Hastalıklı Çocuklar için:*

Resim, modelâj, iş çalışmaları, müzik çalışmaları, dil çalışmaları sosyal çalışmalar, iyi sağlık alışkanlıkları, çeşitli oyun ve dramatizasyon faaliyetleri, günlük yaşam çalışmaları, fazla yorucu olmayan el işleri, meslek hazırlık çalışmaları, ve boş zamanı iyi kullanmaya yaran boş zaman eğitimi.

4. *Ortopedik Özürlüler İçin:*

Hareket serbestisini sağlayacak bedensel hareketler, suni organların kullanılmasını öğretici faaliyetler, çeşitli fizik, hidro-terapi psiko-terapi çalışmaları, duyu organlarını en uygun şekilde kullanma, eğitimi, çeşitli el sanatları ve resim çalışmaları, müzik çalışmaları, dil çalışmaları v.b. çalışmalar.

5. *Üstün Zekâlılar İçin:*

Zenginleştirilmiş konular, Özel projeler, Çeşitlendirilmiş derinleştirilmiş konular, özel dersler ve çalışmalar.

6. *Üstün Özel Yetenekliler İçin:*

Özel yetenekli olduğu konularda ve alanlarda zenginleştirilmiş, özel olarak hazırlanmış faaliyetler, ders dışı özel çalışmalar, tatillerde özel dersler eklenmesi uygun olabilir.

7. Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklar İçin:

Burada bilhassa üzerinde durulması konuları şöylece görmek uygun olacaktır.

1. Temel sağlık alışkanlıkları kazandırmak.
2. Sosyal duygusal ve mesleki bağımsızlığını sağlayacak beceriler vermek.
3. Kendi hizmetlerini kendilerinin yapmasını sağlamak.
4. Kendi kendilerine seyahat etme gücünü kazandırmak.
5. Duyu organlarını en iyi şekilde kullanmalarını sağlamak.
6. Büyük ve küçük adelerini en iyi şekilde kullanmayı geliştirecek faaliyetler yapmak.
7. Sosyal faaliyetlere aktif katılımlar yoluyla uyum sağlayan beceriler, toplumsal alışkanlıklar kazandırmak ve ahlâk kurallarını benimsemesini sağlamaya yarayan faaliyetler yaptırmak.
8. Boş zamanlarını hoş ve faydalı kullanacak beceriler kazandırmak.
9. Temel iş alışkanlıkları, yapabilecekleri yarı hüner gerektiren işler hakkında bilgi ve beceri kazandırmak.
10. Yetişkin hayatının gereklerini ve gerçeklerini kavratmak, yüzyüze geleceği problemlerde uygun çözüm yolları arama bulma gücü kazandıracak çalışmalar yapmak.
11. Okuma, yazma, ve matematikte hayati derecede önemli bilgiler kazanmalarına yardım edecek faaliyetler yapmak.
12. Kendi kendini değerlendirmesini geliştirecek çalışmalar yapmak.
13. İş ve iş dünyasını tanıttacak gözlemler, incelemeler ve çalışmalar yapmak.
14. Başkalarına karşı olumlu tavırlar geliştirmesini sağlayacak çalışmalar yapmak.
15. Kişisel ve mesleki problemlerin çözümünde bireysel rehberlik çalışmalarına ağırlık vermek.

geri zekâlı çocukların eğitim programlarının bilhassa temel eğitim devresinde belkemiğini teşkil etmelidir demek uygun olabilir.

8. Duygusal Bozukluğu Sosyal Uyumsuzluğu Kültürel Yoksunluğu Olan ve Suça Yönelmiş Çocuklar İçin:

Programda okuma yazma, matematik gibi temel bilgiler yanında aşağıdaki faaliyetlere ağırlık verilmesi uygun olabilir. Bunlar.

1. Boşalma sağlayan çeşitli sportif çalışmalara,
2. Oyun ve dramatizasyon faaliyetlerine,
3. Kendilerini çeşitli yollarla ifade etmeye aracılık eden resim, müzik, modelaj ve sanat çalışmalarına,
4. Çeşitli el işlerinin öğretilmesine.
5. Çeşitli terapötik ve düzeltici faaliyetlere,
6. Çeşitli sosyal faaliyetlere ve temsillere,
7. Sosyal ve ahlâk kurallarına göre hareket etmesini sağlayacak faaliyetlere,

eğitim programlarında ağırlık verilmelidir. Bu çocukların akademik çalışmalarla başı-hoş olmadığı için eğitim programlarında çok hayati olan bilgiler verilmelidir. Bazı akademik faaliyetler çıkarılmalıdır. Bu ekleme ve çıkarmaların özür derecesine göre ayarlanması uygun olur.

9. İfade ve Beceri Güçlüğü Olan Çocuklar İçin:

Düzgülü programlara ek olarak güçlük çektikleri alanlarda özel hizmetlerin gerektirdiği faaliyetler yapılması uygun olabilir. Bunlar genellikle güçlükleri olduğu alanlarda özel terapötik çalışmalardır. Nerede nasıl yapılacağı tablo ikide ve eğitim programlarının uygulanışı kısmında gösterilmiş olduğu gibi normal okullarda kaynak oda ve gezici öğretmenler (uzman) tarafından yapılmalıdır. Diğer konularda düzgülü eğitim programlarını takip edebilirler.

Eğitim Programlarının Kurumlar Açısından Uygulanışı.

Ayrıcalık çocuklar için özel eğitim kurumlarını üç kısımda incelemek uygun olabilir. Bunlar

- A. GÜNDÜZLÜ ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI.
- B. YATILI ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI.
- C. DİĞER EĞİTİM VE HİZMET YERLERİ KURUMLARI.

A. GÜNDÜZLÜ ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI:

Gündüzlü eğitim kurumlarında iki kısımda görmek uygun olur.

1. Sadece ayrıcalık çocuklara mahsus özel gündüzlü okullar.

2. Normal çocuklar arasında eğitim verilen birleşik okullar. Sadece özel eğitime muhtaç-ayrıcalı çocuklar için düzenlenen okullar normallerden ayrı olarak çalışmakta ve ayrıcalı çocuklar ile düzgülü çocuklar arasındaki hertürlü ilişkileri ayırmaktadır.

Normal çocuklar arasında verilen eğitimi ise biz üç çeşit olarak görmekteyiz. Bunlar

- a. Normal çocuklara mahsus okullarda özel sınıflar.
- b. Normal okullarda kaynak oda programları.
- c. Normal okullarda gezici öğrenenlik eğitim programları.

B. YATILI ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI:

Yatılı özel eğitim kurumlarıda iki kısımdır.

- a. Ayrıcalı çocuklara mahsus özel yatılı okullar.
- b. Ayrıcalı çocuklarla normal çocukların birlikte öğretim yaptığı birleşik yatılı okullar.

C. DİĞER EĞİTİM VE HİZMET KURUMLARI:

Okullar dışında ayrıcalı çocukların bu okullarda yapılamayan birçok hizmetleri bulunabilir. Bunların yapılması zorunlu olduğundan bu hizmetler bazı hallerde okul dışında bu maksatla düzenlenmiş kurum ve yerlere sağlanmaktadır. Bunlar şunlardır.

- a. Rehberlik ve araştırma merkezleri.
- b. Özel terapi ve tedavi klinikleri.
- c. Hastanede eğitim yerleri, terapi yerleri.
- d. Evde eğitim. gibi.

Yukarda sayılan kurumların ayrıcalı çocuklar için sağlayacağı yarar ve zararlardan da kısaca bahsetmek uygun olabilir.

A. Gündüzlü Özel Eğitim Kurumları:

Bu okullarda ayrıcalı ve düzgülü çocuklar birlikte eğitim görürler. Kaynak oda ve gezici öğretmenle yürütülen eğitim programlarında çocuklar derste ve teneffüslerde daima beraber olurlar. Özel sınıf eğitim programlarında ise sadece küçük ve dinlenmelerde beraber bulunurlar. Yapılan araştırmalara göre eğer bu okullarda bazı temel şartlar ve diğer personel ile öğrenciler ayrıcalı çocukları kabul edecek şekilde hazırlandıklarında ayrıcalı çocuklar bilhassa sosyal ve zihni

gelişim ile psiko devimsel gelişimde çok yarar sağlamaktadırlar. Daha gerçekçi bir benlik kavramı geliştirmekte ve durumu daha rahatlıkla kabullenmektedirler. Bilhassa normal çocuklarla ilişkilerinde çok daha olumlu ve ılımlı tavırlar geliştirmektedirler. Gençlik ve yetişkinlik hayatlarında toplumun gerek ve gerçeklerine ayrı özel okullarda okuyan çocuklardan daha kolaylıkla uyabilmektedirler.

Ancak baştada bahsettiğimiz gibi bu yararların sağlanabilmesi ayrıcalık çocukların okuyacağı okulların onların fiziki, zihni, sosyal gelişimlerine uygun bir ortam olacak şekilde hazırlanması ilk şarttır. Bu hazırlanmadığı takdirde sonuç bunun tamamen tersi olmaktadır.

İleri memleketlerde ayrı okullar yerine birleşik okullar tercih edilmekte düzgülü çocuklarla ayrıcalık çocuklar birlikte eğitilmektedirler. Bu aynı zamanda çok ekonomik olmaktadır.

Ancak bunun mahzuru ayrıcalık çocuklar için düzenlenen özel okullarda sağlanan bütün şartları bu okullarda sağlamak çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Çünkü bu okullardaki ayrıcalık çocukların sayısı birçok alanlarda uzman personel görevlendirilmesini ve çeşitli araç gereç teminini imkânsız kılmaktadır.

Gündüzlü ve yatılı kurumların yarar ve zararları da ileri memleketlerde araştırmalara konu olmuştur. Araştırmaların bulguları gerek ayrıcalık ve gerekse düzgülü çocuklar için kurulan yatılı okulların lehine değildir. Yatılı okullarda okuyan veya eğitilen çocukların toplum hayatına uyumları zor olmakta, ailelerden uzak yaşadıkları, ancak, büyük tatillerde veya hafta sonunda aileleri ile birlikte kaldıklarından ihtiyaçları hemde temel ihtiyaçları olan sevgi ve şefkate doyurulamamaktadırlar.

Ayrıcalık çocukların aile şevkat, bakım ve ihtimamına daha çok ihtiyacı olduğu kabul edilirse, yatılı okulların zaruret olmadıkça eğitim programlarının en iyi verileceği bir kurum olarak görülmemesini gerektirir.

Bunun yanında birçok uzman personel, kontrollü eğitim, ve fiziki şartların sağlanması bakımından yatılı okulların sağlayacağı yararlar hiçbir zaman inkâr edilemez.

Ayrıca bir veya birçok yönleriyle korunmaya muhtaç hale gelmiş ve koruyucu aile yanına yerleştirilememiş ayrıcalık çocuklar için yatılı eğitim kurumları en uygun kurumlardır. Ancak bu durumda olan ayrıcalık çocuklar burada eğitilebilirler. Fakat bu zaruretler olmadıkça

gündüzlü okulların bilhassa ayrıcalı çocukların eğitim kurumu olarak düşünülmesinde yararlar olduğu kabul edilebilir.

Memleketimizde Eğitilebilir geri zekâlı çocukların eğitimlerine normal gündüzlü okullardan başlanması büyük bir aşama sayılır. Bu körler ve sağırılar içinde büyük illerimizde başlatılmış fakat sonradan hiçbir araştırma yapılmadan terkedilme yoluna gidilmiştir.

Ekonomik ve eğitsel birçok yararları olması bakımından gündüzlü okullarda normal çocuklarla birlikte yürütülen programların yaygın hale getirilmesi ayrıcalı çocukların hepsine eğitim olanakları sağlanması için zaruridir. Sadece temel hazırlıkların yapılması ve bu eğitim programlarının uygulanacağı okulların, idareci, öğretmen, öğrenci ve diğer personelin bu konuda hazırlanması gerekmektedir.

Kaynak Oda Programı:

Normal okulda ve normal sınıfta eğitilen ayrıcalı çocukların özürünün yarattığı özel dersleri veren, özel araç ve gereçleri kullanmayı öğretmek üzere normal sınıflar dışında özel şekilde hazırlanmış oda da verilen eğitim programıdır. Çocuk düzgülü çocuklarla öğreneceği bilgileri kullanacağı araç ve gereçleri normal çocuklarla almaktadır. Özel bilgi ve beceri gerektiren dersleride özel surette yetişmiş öğretmenden almaktadır.

Bu uygulama körler, az görenler, sağırılar, ağır işitenler, konuşma özürü olanlar, üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli çocuklar, ortopedik özürülülerin bazıları, ifade ve beceri güçlüğü olanlar için rahatlıkla çok az masrafla uygulanacak bir eğitimidir. Memleketimizde bu çok kısa süreli olarak İstanbul da körler için uygulanmıştır. Hiçbir sebep olmamasına rağmen çok kısa ömürlü olmuştur.

Gezici Öğretmen Programı:

Ayrıcalı çocukların normal sınıflarda alamadığı yardımları ve hizmetleri vermek üzere özel bir veya iki alanda yetişmiş öğretmenler tarafında haftanın muayyen günlerinde okullar, ev, hastaneler ziyaret edilerek uygulanan bir eğitim programıdır.

Yurdumuzda Körler için bir uygulaması yapılmış ve terkedilmiştir. Ancak köylerde ve küçük kasabalarda kendi hallerine terkedilmiş ayrıcalı çocukların eğitimleri için gezici öğretmenlerle yürütülen eğitim programlarının ele alınması uygun olabilir.

Özür Gruplarına Göre Ayrı ve Birleşik Okullarda Sağlanacak Eğitim İmkânları:

Özür durumu ne olursa olsun ayrıncalı çocuklar için düzgülü çocuklardan ayrı okullar kurmak ve orada eğitmek özürlü çocukların eğitiminden beklenen tüm yararları sağlamamıza engel olabilir. Ancak kronik ve bulaşıcı hastalığı olanlar, ağır derecede geri zekâlılar ve ortopedik özürülüler ve ağır davranış bozuklukları olup normaler arasında tehlikeli hale gelenler, ve birden fazla özürü olanlar için ayrı okul düşünülmesi uygun olur.

Araştırmalar ayrıncalı çocukların düzgülü çocuklara mahsus okullarda onlar arasında eğitilmesinin çok yararlı olduğunu teyit etmektedir. Özür ve özelliklerinin gerektirdiği eğitim ortamı (araç gereç öğretmen, okulun fiziki ve psikolojik şartları) hazırlandıktan sonra bu çocukların normal çocuklar arasında eğitilmeleri beden, zihnen, sosyal ve duygusal gelişimlerini azami seviyeye çıkarma da yardımcı olabilir. Birleşik eğitim özel şekilde yetiştirilmiş öğretmenle özürün durumuna en uygun düşen bir eğitim şekliyle sağlanır.

Ayrıncalı çocukların eğitim programları uygulanış yerleri eğitim meleri tablo 2 de özür gruplarına göre gösterilmiştir. Bunu kısaca aşağıdaki şekilde özetlemek ve özür gruplarına göre açıklamak isterim.

1. *Körler ve az görenler için eğitim uygulamaları:*
 - a. Körlere mahsus özel okullar gündüzlü ve yatılı.
 - b. Normal okullarda özel sınıflar.
 - c. Kaynak oda eğitim Programı
 - d. Gezici öğretmen eğitim programları.
2. *Sağlıklar ve ağır işitenler için eğitim uygulamaları yukardaki aynen:*
3. *Konuşma Özürülüler için eğitim Programları:*
 - a. Kaynak oda eğitim programları
 - b. Gezici öğretmen eğitim programları.
4. *Ortopedik özürülüler için eğitim uygulamaları:*
 - a. Gündüzlü özel sınıf.
 - b. Gündüzlü ve yatılı okulu. Ayrı ve birleşik olabilir.
 - c. Hastane ve ev öğretim programları.

5. *Süreğen hastalığı ve gelişim bozuklukları olanlar için eğitim uygulamaları:*

- a. Gezici öğretmen eğitim programları.
- b. Ayrı yatılı ve gündüzlü okullar.
- c. Hastane ve ev eğitim programları.

6. *Üstün Zekâlı Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*

- a. Normal sınıfta eğitim uygulamaları (gezici öğretmen, kaynak oda)
- b. Zenginleştirilmiş eğitim programları.
- c. Kabiyetlerine göre gruplanmış gruplarda eğitim programları.
- d. Sınıf atlama (çabuklaştırma en çok iki sınıf)
- e. Özel sınıf eğitim programları. (birleşik okullarda)

7. *Üstün Özel Yetenekliler İçin Eğitim Uygulamaları:*

- a. Normal sınıflarda özel ayrı dersler verilerek yapılan eğitim uygulamaları.
- b. Yeteneklerine göre seçilmiş çocuklar arasında özel sınıflarda uygulanan eğitim programları.
- c. Kaynak oda ve gezici öğretmen eğitim programları.

8. *Eğitilebilir Geri Zekâlılar:*

- a. Gündüzlü özel sınıflar.
- b. Gündüzlü ve yatılı okul (birleşik)
- c. Kaynak oda ve gezici öğretmenlik eğitim programları.

9. *Duygusal Bozuklukları Olan Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*

- a. Özel sınıf
- b. Gündüzlü özel okul.
- c. Ayrı ve birleşik yatılı okul.

10. *Suçta Yönelmiş Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*

- a. Gündüzlü özel okul
- b. Yatılı ayrı ve birleşik okul.

TABLO: 2 Ayrıcalı Çocuklar Eğitim Programları Uygulanmış Yerleri

Özür Grubu	OKUL TIPLERİ									
	Nor. Sınıf	Özel Sınıf	Kaynak Oda Prog.	Gezici Öğret.	Gün. Özel Okul	Yatılı		Hastane Öğretimi	Ev Öğretimi	
						Ayrı Okul	Bir. Okul			
Körler		×	×	×	×	×	×	×	×	
Az Görenler	×	×	×	×	×					
Sağrlar		×	×	×	×	×	×	×	×	
Ağır İşitenler	×	×	×	×						
Konuşma Özürlüler		×	×	×	×					
Ortopedik Özürlüler		×			×	×	×	×	×	
Süreğen Hastalığı ve Gelişim Bozukluğu Olanlar				×				×	×	
Üstün Zekâlılar	×	×	×	×						
Üstün Özel Yetenekliler	×	×	×	×						
Eği. Ge. Zekâlılar		×			×					
Duyusal Bozukluğu olanlar		×			×	×	×			
Suçla Yönelmiş Çocuklar					×	×	×			
Korunmaya Muhtaç Çocuklar	×				×	×	×			
Kültürel yoksunluğu olan çocuklar	×							×		
Okuma güçlüğü olan çocuklar	×		×	×						
Yazma güçlüğü olan çocuklar	×		×	×						
Sayı ve İşlem güçlüğü olan çocuk.	×		×	×						
Birden fazla özürlü çocuklar			×	×						
		T E M E L		Ö Z Ü R Ü		D İ K K A T E		A L I N I R.		

11. *Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*
 - a. Gündüzlü özel sınıf normal sınıf
 - b. Yatılı birleşik ve ayrı okul.
12. *Kültürel Yoksunluğu Olan Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*
 - a. Özel sınıf. normal sınıf. Kaynak oda ve Gezici öğretmen.
 - b. Yatılı birleşik okul
13. *İfade ve Beceri Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*
 - a. Normal sınıf. (Kaynak oda ve gezici öğretmen)
14. *Birden Fazla Özürlü Çocuklar İçin Eğitim Uygulamaları:*

Bu çocukların eğitim programları uygulamalarında hakim özürlü esas alınarak uygun bir eğitim uygulama kurumuna yerleştirilir. ek özürün gerektirdiği eğitim hizmetleri kaynak oda, gezici öğretmenlik eğitim uygulamaları ve özel şekilde yetiştirilmiş uzmanlarca sağlanır.

Mesleki Eğitim İmkânları:

Üstün zekâli ve üstün özel yetenekli çocuklar hariç diğer ayrıcalı çocuklar için temel genel eğitim yanında özür ve özelliklerine göre uygun mesleklere hazırlık eğitimi, eğitim programların bir parçası ve uzantısı olarak alınması uygun olur.

Ayrıcalı çocuklar için eğitim seviyeleri kısmında temel genel eğitimi normallerinki gibi orta okul yılları birleştirilerek 8 yıl olarak önerilmişti. 8 yıllık bu eğitimin 1.2.3. sınıfları I. devre, 4.5. sınıfları II. devre, 6.7.8. sınıfları da III. devre olarak görmek uygun olacaktır.

Ayrıcalı çocukların meslek eğitimleri konusunda bu devrelerde ve 8 yıllık eğitim sonunda yapılacak çalışmaları ayrı ayrı görmek faydalı olur.

A. Ayrıcalı çocukların mesleke hazırlık çalışmalarına II. devrede başlamak uygun olur. Bu devrede verilecek bilgiler.

1. Çocuklara işleri tanıtmak, iş dünyası hakkında bilgi vermek ve ilgi uyandırmak.
2. Özürlerine en uygun işlere yatkınlıklarını sağlamak, hazırlık çalışmaları yaptırmak.
3. Temel iş alışkanlıkları kazandırmak.

B. III. devrede yaptırılacak faaliyetleri şöylece görmek mümkündür.

1. Okulda mümkün olduğu kadar seçmeli iş çeşitlerine göre işlikler hazırlamak ve donatmak.
2. Öğrencilere bu çeşitli iş yerlerinde kendilerini tanıyacak kadar temrin yapmak olanakları vermek.
3. Okulda yapılmayan fakat çevrede bulunan işleri ve iş yerlerini tanıtmak, yeteri kadar temrin yapmalarına olanaklar hazırlamak.
4. Özel olarak yetiştirilmiş öğretmenler tarafından iş ve mesleklere yararlı olabilecek bilgi, beceri, ve alışkanlıklar kazandırmak.
5. Öğrencilere iş dünyası, işin gerekleri, işçi ve işveren ilişkileri hakkında birinci elden yaşantılar yolile bilgi ve beceri kazandırmak.
6. Sekiz yıllık eğitimi sonunda öğrenciye durumuna en uygun işi seçmeye yeterli kılacak işler ve kendisi hakkında temel bilgi ve beceri kazandırmak.
7. Uygun işyerleri ile sıkı işbirliği kurmak, ayrıcalı çocuğu orada başarılı olacak şekilde yetiştirmek, ve iş yerlerini ayrıcalı çocukları kabul etmeye hazırlamak.

C. Sekiz yıllık eğitimden sonra yapılacak mesleki çalışmaları aşağıdaki şekilde görmek mümkündür.

1. Ayrıcalı gençleri sekiz yıllık öğrenimleri sırasında yapılan yeterli değerlendirme sonuçlarına dayanarak:
 - a. Yüksek öğrenime hazırlık için liselere,
 - b. Meslek okullarına devam edecekleri meslek okullarına,
 - c. Sanat okullarına gidecekleri sanat enstitülerine,
 - d. Hayata atılacaklar için kısa süreli kurslara,
 - e. İşyerlerinde uzun süreli eğitim görecekleri iş yerlerine,
 - f. İş okullarına gidecekleri iş okullarına.
 - g. Rehabilitasyon merkezlerinde çalışacakları bu merkezlere gidecek şekilde saptamak, hazırlamak ve yerleştirmek.

2. Gerekirse bunlar için özel şartları haiz iş yerleri düzenlemek ve ayrıcalı çocukları burada özel şekilde eğitmek.
3. Öğrencilerini iş yerlerinde sistemli olarak takip etmek, uygun uyum sağlamalarına ve başarılı olmalarına yardım etmek.

D. Meslek Eğitiminin verileceği yer:

Ayrıcalı çocuklara meslek eğitimi verilecek yerleri aşağıdaki şekillerde görmek uygun olacaktır.

1. Okullarda Ayrı İşliklerde.

Yeteri kadar ayrıcalı çocuk bulunan okullardaki öğrenciler için düşünülebilir. Ancak az mevcutlu kurumlar ve okullar için çok pahalı olduğu için tavsiye edilmez.

2. Çevredeki İş Yerlerinde.

Ayrıcalı çocukların yapabileceği işleri öğreten işyerleri ile sıkı bir işbirliği yapılarak oradaki şartlar hazırlanarak iş ve hayata hazırlanmaları sağlanabilir. Çok ekonomik olmakla beraber öğrenciyi gerçek iş şartları ile yüzyüze getirmesi bakımından yararlı birçok sonuçları sağlayabilir.

3. İş Okullarında.

Çevrede düzgülü çocuklar için açılan iş okullarında ayrıcalı çocukların yapacağı işleri öğretmek uygun ve az masraflı olabilir. Ayrıca gerçek işi öğrenmesi, iş yerlerine uyum sağlaması bakımından da büyük yararlar sağlar.

4. Teknik Okullarda.

5. Okul Bünyesinde.

kısa süreli kurslar açarak ayrıcalı çocukları uygun mesleklere göre hazırlamanın uygun olacağını tavsiye edebiliriz.

3. Fiziki Şartlar:

a. Körler İçin:

Körler için okul binası, serbestçe hareket etmeye imkân verecek şekilde düz ayak olmalıdır. Binanın çeşitli kısımlarının gidiş

geliş kolaylıkları sağlanmalıdır. Sınıflar en çok 12 kişinin kalabileceği büyüklükte olmalıdır.

Derslikler ile işlikler ayrı olmalıdır. Sınıf ve işliklerin tertip düzeni iyice düşünülerek yapılmalıdır. Sık sık değil son derece zaruret olmadıkça sınıfların ve işliklerin tertip düzeni, eşyaların yeri değiştirilmemelidir. Her değişiklik öğrencilerin hareket serbestisini engeller.

Dersliklerdeki sıraların tek kişilik olması ve istenilen şekle sokulabilecek şekilde hareket edecek şekilde yapılması uygun olur. Sınıfta bir öğretmen masası sınıfta kullanılan kitapların muhafazası için kapalı dolap ile ders araçlarının muhafazası için kilitli dolap bulunmalıdır.

Okulda botanik uygulamaları için bahçe olması, bu bahçede bakılabilecek evcil hayvanların yetiştirilmesi faydalı olur. Okul için körlerin yapabileceği spor faaliyetlerine göre düzenlenmiş bir spor salonu bulunması imkân olursa bir küçük yüzme havuzu yapılması da uygun olacaktır.

Bir sınıfta öğrenci mevcudu 12 kişiyi geçmemelidir.

b. Az Görenler İçin:

Bina da aranan şartlar körler için yazılan şartlara ek olarak aşağıdaki şartları da haiz olmalıdır.

- Sınıflar 12-18 kişilik olmalıdır.
- Sınıflar özel şekilde aydınlatılabilirmeli, hava şartlarına (karlıbulutlu, karanlık yağmurlu) göre ayarlanabilmelidir.
- Eşyalar ve duvarların rengi ışıkları yansıtıp az görenleri rahatsız etmiyecek şekilde renklendirilmelidir.
- Pencerenin camları ışığı ayarlayacak şekilde prizmatik olmalıdır.
- Sınıfın dekorasyonuna özel önem verilmeli, yazı tahtasının rengi gri-yeşil karışımı olmalıdır.
- Sıralar istenilen şekle uydurulabilir şekilde mütehatrik olmalıdır

c. Sağırılar İçin:

Sınıflar 10-12 kişinin rahatça ders yapacağı büyüklükte olmalıdır. Sınıfta aletli çalışmalar için tehlikesiz şekilde yerleştirilmiş bolca elektrik prizleri olmalıdır. Öğretmenin aletli çalışmalarda kullanabileceği kapalı bir ses nakil teşkilâtı yapılmalıdır. Sınıflar dudaktan oku-

mayı kolaylaştırmak için bol ışıklı olmalı ve ışık durumuna göre öğretmen, öğrenci yerleri düzenlenmelidir.

Sıralar tercihan tek kişilik hareket edebilir cinsten olmalıdır. Teknik çalışmalar gerektiren derslikler özel surette hazırlanmalıdır. İşlikler okulun ayrı bir bölümünde yer almalıdır.

Sınıfta öğretmen masası, ders araçları ve kitaplarının muhafazası için kilitli yeterli kadar dolap bulundurulmalıdır.

d. Ağır İşitenler İçin:

Sağırlar için söylenen şartlar aynen olmalı.

e. Ortopedik Özürlü Çocuklar İçin:

Okulun ve bütün tesislerin çocuğun tekerlekli araba veya koltuk değnekleri ile rahatça seyahat edebileceği, gidip gelebileceği şekilde olması gerekir. Tek katlı düz ayak olması, bahçeye inip çıkabilecek kadar çok az meyiller dışında bir engel bulunmaması gerekir. Özel surette açık ve kapalı çiçek bahçesinin, akvaryumunun bulunması uygun olur. Fiziki terapi, hidro terapi, ve aletli temrinler yapabilecek özel kısımlarının bulunması gerekir. Bilhassa yukarıda söylenen şartları haiz bir salonun bulunması ve dinlenme eğlenme faaliyetlerinin burada yapılması gerekir.

Sınıftaki sıralar her duruma uydurulacak şekilde müteharrik olması uygun olur. Tekerlekli döner sandalyeler temin edilmeli, sıralarda sandalyelerde ayakları dinlendirecek özel tertibat yapılmalıdır. Ayakta çalışacak masalar, sıralarda genişletme, kesme, yapma işleri için açılır kapanır kısımlar bulunmalıdır. Yazı tahtası inip çıkabilecek şekilde olmalıdır. Sınıf mevcudu (8-10) kişi olmalıdır.

f. Eğitilebilir Geri Zekâlılar İçin:

E.G.Z. çocukların sınıf mevcudu 18 kişiyi geçmemelidir. Sınıflar 18 kişinin çeşitli, ders, resim, iş, ve sosyal faaliyetlerini yapacak kadar geniş olmalıdır. Derste öğretmen masa sandalyesi yanında ders araç ve gereçlerinin muhafazası için kilitli dolaplar bulunması gerekir. Her sınıfta yeteri kadar temizlik için lavabo ve ayna bulunmalı. Devamlı soğuk varsa sıcak su temin edilmelidir. Sınıfta karartma tertibatı bulunmalı. Küçük çocuklar için bir oyun köşesi olmalıdır. Büyük çocukların ev işlerini öğrenmeleri için özel hazırlanmış yerler bulunmalıdır. Tehlikeli durum yaratmayacak şekilde yerleştirilmiş elektrik prizleri bulunmalıdır.

Sınıfın genişliği her çocuk için 5 metre karelik genişliğe sahip olmalıdır.

Sınıfın ısıtma havalandırılması rahat olmalıdır. İç açacak şekilde dekore edilmelidir.

Memleketimizde bu çocukların sınıfları maalesef hiçte iç açıcı olmak şöyle dursun bir odunluk, kömürlük, merdiven başı ve altı değerlendirilmek suretiyle yerleştirilmektedir. Bunun en kısa zamanda ele alınarak düzeltilmesi çok uygun olacaktır.

g. Duygusal ve Sosyal Uyumsuzlukları Olanlar İçin:

Sınıf mevcudu 8-10 kişi olmalıdır. Özel olarak çeşitli faaliyetlere göre hazırlanmış sınıflarda eğitilmelidir. Ancak ağır vakaları içine alan grupların alındığı sınıfların pencerelerinin demir parmaklıklı olması uygun olur. Diğer şartlar normallerininkinin aynı olabilir.

h. Kaynak oda Eğitim Programları İçin:

Okulların bir odası kaynak oda eğitim programları için düzenlenmelidir. Ancak oda da verilecek eğitim hangi özür grubuna ait ise ona göre özel tedbirler, tertipler alınmalıdır. Sınıfta o çocuklar için özel araç ve gereçler bulundurulmalıdır.

4. REHBERLİK HİZMETLERİ.

Ayrıcalı çocukların eğitim programlarında rehberlik hizmetleri özel bir önem taşır. Okul bir taraftan öğrenciye diğer taraftan okulun eğitimde en büyük yardımcısı olan aileye rehberlik yapmalıdır. Bu işi ne kadar mükemmel yaparsa eğitim o nisbette başarılı olur. Bu rehberlik hizmeti ne kadar erken başlarsa o nisbette etkili olabilir. Okulun yapacağı rehberlik hizmetleri aşağıdaki hususları gerçekleştirebilir. Bunlar.

1. Ayrıcalı çocuğun bütün özellikleri ile kabiliyetleri, ilgi ve ihtiyaçları tanınabilir. İhtiyaç ve kapasitesine uygun onun için anlamlı bir eğitim programı yapılabilir.
2. Çocuğa kendi Özellikleri, ihtiyaçları, mevcut gizli güçleri tanıtılır. Kaybettiği değil, sahip olduğu gücün en uygun bir şekilde geliştirilmesi için işbirliği sağlanabilir.

3. Çocuğun yakın çevresi, ailesi incelenir, bedeni zihni, sosyal ve duygusal gelişimini engelleyen sebepler tanınır, ortadan kaldırılacak tedbirler alınır.
4. Çocuk bütün yönleri, kabiliyetleri, ilgileri, yeterli ve yetersiz tarafları ile aileye tanıtılır. Kuvvetli olduğu yönde gelişmesini engelleyen sebeplerin ortadan kaldırılması için işbirliği Sağlanabilir.
5. Çocuğun kendi kendini tanıması sağlanabilir. Özrünü unutup kuvvetli olduğu yönünü geliştirmesinde kendiliğinden harekete geçmesi temin edilebilir.
6. Çocuğun çevresi tanınır ve gelişimine açık imkânları kullanacak bir yöne yönelmesi sağlanabilir.
7. Çocuğa gerçekçi bir benlik kavramı kazandırılabilir. Kendini olduğu gibi kabul etmesi sağlanabilir.
8. Yüzyüze geldiği çeşitli kişisel problemlere olumlu yaklaşımlarla çözüm yolları bulma gücü kazandırılabilir.
9. Başkalarına karşı olumlu ve ılımlı tavırlar geliştirmesi ve sıhhatli ilişkiler kurması sağlanabilir.
10. Çocuğun uygun bir öğrenim veya meslek dalına yönlentilmesi sağlanabilir.
11. Ailede ve yakın çevrede çocuğa karşı daha olumlu tavırlar geliştirmesi ve gelişimine uygun bir ortam hazırlama mümkün olabilir.
12. Okul sonrası iş yerinde ve toplumda uyum sağlaması ve işini devam ettirmesi için gerekli yardım yapılabilir.

5. ARAÇ VE GEREÇLER.

a. Körler İçin: Körler eğitim ve öğretimleri sırasında özel ders araç ve gereçlerine ihtiyaç gösterirler. Bunlar, Braille yazı kalem, tablet, makineleri, kabartma kitaplar, haritalar, özel kabartma hesap taşları ve tabletları, taylor hesap kasaları, konuşan kitaplar, teyp, kabartma atlas, küre, özel matbaa, geometri ders araçları, kabartma saat, özel yazı kâğıdı. v.d. araç gereçler.

b. Az görenler: Özel kâğıt, kalem, tebeşir, tebeşirle yazılacak küçük yazı tahtaları, kabartma veya büyük yazılmış haritalar, atlaslar, iri harflerle basılmış kitaplar, büyük harflerle yapılmış daktilolar, teyp, pikap, konuşan kitaplar, büyüteçler, elektrikli büyüteçler ve normal sınıfta kullanılan diğer ders araçları.

c. *Sağırılar*: Özel hazırlanmış ders kitapları, extra bilgi veren kitaplar, aynalar, çeşitli ferdi ve grup işitme cihazları, sesleri yükseltecek amplifikatörler, mikrofonlar, kulaklıklar, pikap, teyp, çeşitli sesli aletler ve oyuncaklar, odiyometreler (ferdi, grup).

d. *Ağır İşitenler*: Sağırılarkı aynen temin edilmeli buna ilâveten ağır işitenlerde işitme kalıntılarında en uygun şekilde yararlanmaları için yardımcı işitme araçları kullanılmalıdır. Projeksiyon, film ve slide makineleri gibi göze kulağa hitabeden ders araçları sağlanmalı.

e. *Konuşma Özürü Olanlar İçin Yukardakiler Sağlanmalıdır*:

f. *Ortopedik Özürlüler İçin*: Hareket ve organlarının gücünü artırmak ve kullanmak için çeşitli beden eğitimi yardımcı araçlar, tekerlekli sandalyeler, koltuk değnekleri, yürüme yerleri, bazı hallerde portatif havuzlar, teyp, pikap, plaklar, T.V. bilmeceli oyuncaklar, renkli kutular, resim araçları, çeşitli özel iş tezgâhları, el işi yapılacak aletler, yazı makineleri, projektör ve film makineleri, istenilen şekilde ayarlanan sıralar, çeşitli dinleme araçları.

g. *Süreğen Hastalıkları ve Gelişim Problemleri Olanlar İçin*: Resim araçları, müzik aletleri, çeşitli el işi (dokuma, örme, yapma, yapıştırma, kesme) yapacak araç ve gereçler, teyp, pikap, projektör, film makineleri.

h. *Üstün zekâlı Çocuklar İçin*: Buldukları sınıf seviyesi üzerinde çeşitli okuma materyalleri, ansiklopediler, raporlar, projeler ve deneme araçları.

i. *Eğitilebilir Geri Zekâlılar İçin*: Normal sınıflardaki ders araçlarına ek olarak büyük bloklar, boş bina modeli, ütü tahtası, portatif ütü, dolap, boy aynası, çeşitli temizlik ve iş araçları, dikiş makinesi, gaz ocağı, slide projektörü, bir iki kişilik sıralar, teyp, pikap, çeşitli oyuncaklar ve yapı araçları vb. temin edilmelidir.

j. *Davranış Bozuklukları Olanlar İçin*: Çeşitli terapatik oyunlar için hazırlanmış oyuncaklar, resim ve sanat çalışmaları yapılacak araç gereçler, çeşitli iş tezgâhları, büyük adelerini kullanacak çeşitli spor araçları, sahaları, kırma parçalamaya yarayan sandık ve benzerleri, terapatik resimler ve resimli kitaplar, çeşitli müzik aletleri, dinlemek için pikap radyo ve T.V. v.b. araçlar temin edilmelidir.

k. *İfade ve Beceri Güçlükleri Olanlar İçin*: Bunlar için gezici öğretmen ve kaynak oda programları önerilmişti. Bu odada aynalar,

özel şekilde hazırlanmış yazı ve okuma materyalleri projeksiyon ve film makineleri, özel surette hazırlanmış okuma ve yazma levhaları, hesap işlemlerini gösterir tablolar temin edilmelidir.

6. METOTLAR.

a. Körler İçin: Braille metot körlerin öğretiminde kullanılan en yaygın metottur. Normal ve kısaltmalı olarak öğretilmelidir. Kazandırılacak algı ve kavramlarda yalnız sözlü metotlar yanında mümkün olduğu kadar diğer duyu organlarının katılımı sağlanmalıdır. Dokunma ve işitme duyularına hitap ederek öğretim yolu takip edilmelidir. Aynı şeyler çeşitli durumlarda tekrar edilerek verilmelidir.

Körlerin öğretiminde imgelem gücünün geliştirilmesine önem verilmelidir. Öğrencinin el kulak işbirliğini sağlayacak ve geliştirecek şekide en az bu iki duyu organını uygun olarak kullanması alışkanlık haline getirilmelidir. Bilgi ve becerilerin kazandırılmasında bireysel denetleme bizzat yaparak katılım sağlanmalıdır.

b. Az Görenler İçin: Normallere uygulanan metotlar aynen uygulanmalı. Ancak algı, kavramlar kazandırırken görme, işitme ve dokunma duyularının katılımına önem verilmelidir. Görme kalıntılarını kullanmasına ağırlık verilmelidir. Ek olarak körlerin Braille metotlarının öğretilmesi uygun olabilir.

c. Sağırklar: Normallerinkinden farklı olarak işitme organı veya kayıpları yerine görme ve dokunma duyularını kullanan metotlar aracılığıyla dil öğretilmelidir. Başlıca eğitim yollarını şöyle görmek mümkündür:

- Oral metot
- Dudaktan okuma
- İşitme Eğitimi,
- Ritim eğitimi
- Artikülasyon
- Konuşma eğitimi
- Duyu organlarının eğitimi
- Millî ve beynelmilel işaret metodu (konuşma öğretildikten sonra)

Son olarak önerilen işaret metodunun kullanılması çağdaş eğitim uygulamalarına aykırı gibi görülebilir. Sadece oral metotla yetiş-

tirilmiş sağırın dahi işaret metodunu hakim bir konuşma aracı olarak kullandıkları görülen bir gerçektir. Konuşma öğretildikten sonra beynelmilel işaret metodunun öğretilmesi uygun olabilir. Bu suretle bölgesel anlaşmada ileri gitmeyen işaret metodu daha büyük bir kitle ile anlaşılacak şekilde öğretilmiş olabilir.

d. Ağır İşitenler İçin: Sağır için uygun görülen metotlar bu grup içinde uygundur. Ancak işaret metodunun kullanılmaması ve bunun yanında işitme kalıntılarının en uygun şekilde kullanılması metotları ile işitme gücünü artıracak metotların kullanılması uygun olacaktır.

e. Konuşma Özürlülerin Eğitim Metotları: Bunların öğretiminde ve eğitiminde kullanılan metotların, eğitsel, psikolojik, medikal, psikiatrik yönleri bulunabilir. Onun için bunların eğitimlerinde

- Diagnostik metotlar,
- Terapatik Metotlar,
- Düzeltici metotlar kullanılmalıdır.

e. Ortopedik Özürlüler İçin:

- Bireysel öğretim metotları,
- Terapatik eğitim metotları.
- Özur çeşitlerine göre kullanılacak yardımcı araçların kullanılmasını, öğretilmesini hedef tutan öğretim metotları.
- Aktif katılım sağlayacak metotlar.

f. Süreğen Gelişim Bozukluğu ve Hastalığı Olanlar İçin:

- Bireysel Metotlar
- Terapatik Metotlar
- Bağımsızlığa hazırlama Metotları
- Rekriasyonel Metotlar

g. Üstün Zekâlılar İçin:

- Zenginleştirilmiş proje metotları
- Özel sınıflarda zekâ seviyesindeki grupta eğitim metodu.
- Normaller arasında kabiliyet grupları eğitim metodu.
- Hızlandırma sınıf atlatma metodu.

h. Eğitilebilir Geri Zekâlılar İçin:

— Temrin devreleri uzatılmış ve muhtelif durumlarda tekrar gerektiren metotlar.

— Mükâfatın çok kullanıldığı metotlar.

— Toleranslı ve sık sık destek olmaya dayanan metotlar.

— Bireysel metotlar

— Yön vermeye ağırlık veren metotlar.

— Bütün organların iştirakini sağlayacak olan organizmik metotlar.

— Terapatik metotlar.

— İşleri safhalara ayırarak yapılan öğretim metotları.

— Muhakkak yapabilecekleri işler, faaliyetlerden başlamayı ön-gören metotlar. uygulanmalıdır.

i. Davranış Bozukluğu Gösteren Çocuklar İçin:

— Bireysel Metotlar

— Psikoterapatik Metotlar

— Kendini ifade etmeye yarayan metotlar

— Grup Dinamiği metotları (kendini tanımaya aracılık eden)

— Psikodrama ve rol yapma onyun metotları.

— Sosyal ve moral gelişim sağlayacak metotlar.

j. Okuma Güçlüğü Olanlar İçin:

Okuma öğretiminde üç yaklaşım

— Görme yaklaşımı (Kelimelerini genel şekillerini kavratarak)

— İşitme yaklaşımı (Kelimelerin belli parçalarını seslerinden tanıtarak).

Fonetik veya fonik yaklaşım.

— Devin duyumsal yaklaşım (Knaesthetic) (kelimeleri kopya etme aracılığıyla, kelimeleri kopya ederken telâffuz etmek, dil ve dudak hareketlerini hissetmek)

— Diognastik öğretim metotları.

— Düzeltici öğretim metotları.

— Terapatik öğretim metotları.

k. Heceleme Güçlükleri Olanlar İçin:

- Diagnostik metotlar
- Düzeltici metotlar

Terapatik metotlar.

- Fonetik metot.
- Görme metodu
- İşitme metodu
- Oral metot.
- Kinaestetik metot (devin duyumsal)

l. Yazma Güçlükleri Olanlar İçin:

- Diagnostik metotlar.
- Düzeltici metotlar.

m. Hesaplama Sayı Güçlüğü Olanlar İçin:

- Diagnostik metotlar
- Terapatik metotlar
- Düzeltici metotlar.

n. Birden Fazla Özürlü Olanlar İçin:

Hakim özürlü ve ek özürlülerine göre tavsiye edilen metotlar uygulanır.

AYRICALI ÇOCUKLARIN ANA BABA EĞİTİMLERİ

Hiç bir kurum ve organizasyon ayrıcalı çocuğun temel ihtiyacını ailedeki kadar karşılayamaz. Çocuğun zihni, bedeni, sosyal, ve duygusal gelişimi için en uygun çevre ailedir. Çocuğun aileden gördüğü veya göreceği sıcak şevkat onun doyumunu sağlayabilir. Eğer aile bunu vermesini bilmiyor ve veremiyorsa bu genellikle görülen bir gerçektir. Çocuk böyle ailelerde bir seri problem geliştirir. Hele ayrıcalı bir çocuğu, olan aile durumun sebeplerini, seyrini ve sonucunu bilemezse çocuğun durumu hergün kötüye gidebilir.

Bunun için ayrıcalı çocuğun ana babasının yetiştirilmesi, eğitilmesi okul eğitiminin önemli bir parçasıdır. Birçok anababalar çocuğun doğumundan yüksek şeyler ümit ederler. Zeki, sıhhatli, kuvvetli güzel ve cazibeli bir çocuğa sahip olmayı arzu ederler. Fakat

çocuk bir özürle dünyaya gelince veya bir özüre sahip olunca ana babanın ümitleri yıkılır, Aşâğılık duygusu hisseder, bunalım, suçluluk v.b. hisler geliştirebilirler. Bu hisler altında ana baba karşılaştığı ümit dünyalarını yıkan durumdan kurtaracak yardıma ihtiyaçları vardır. Bu durumda olan ana baba çocuklarını kabul edemezler, ona karşı bir seri olumsuz tavırlar geliştirirler. Hatta ailede birbirini suçlamalar, aile yıkımına kadar varan kavgalar olabilir. Ana babanın sistemli yollarla okula çeşitli alanlarda uzmanlık eğitimi gören görmüş kimseler tarafından eğitilmesi ve duruma alıştırılması gerekir.

Bu personel ana babaya sakatlığın sebeplerini, çocuğun temel ihtiyaçlarını, özür ve özelliğın gerektirdiğı özel ihtiyaçları tanıtır. Çocuğun bedenen, zihnen, sosyal ve duygusal alanlarda sıhhatli gelişimini sağlamada nasıl çalışacakları ve neler yaptırılacağı öğretilir. Bunu yapmak için aşağıdaki çalışmalar uygun olabilir.

1. Ana babaya okulda uzman personel tarafından danışmanlık yapılır.
2. Ev ziyaretleri yapılır ve ana babaya problemi en doğru şekilde anlamada yardım edilir.
3. Ana babalar ile toplantı yapılır, ayrıcalıklı çocukların müşterek ihtiyaçları ile eğitimin hedef ve amaçları tartışılır.
4. Ana babaya ihtiyaççı olan bireysel ve profesyonel yardım sağlanır.
5. Ana baba okula davet edilir ve çocukların çeşitli faaliyetleri takip ettirilir, çocukların neyi, nasıl ve ne derece yaptığı gösterilir.
6. Ana babanın ayrıcalıklı çocukları anlaması için önemli problemler üzerinde anlaşılır halk dilile ufak el kitapları yazılır ve parasız olarak dağıtılır.
7. Genel konularda bilhassa her ana babanın bilmesi gereken konularda konferanslar verilir.
8. Mahalli gazetelerde ayrıcalı çocukların eğitimleri ile ilgili yazılar yayımlanır.
9. Ayrıcalı çocukların eğitimleri ile ilgili filmler gösterilir.

Bu şekilde öğretmen ana baba işbirliğı sayesinde ayrıcalı çocukların ana babalarının çocuklara karşı olumlu tutumları sağlanmış

olabilir. Bunu çocuğun gelişimine paralel olarak devamlı yaptığımız takdirde çocukta olan gelişim devrelerinde gelişime yardımcı olarak uygun atmosfer hazırlanabilir.

HALK EĞİTİMİ.

Ayrıcalı çocukların eğitim öğretimleri düzgülü çocuklardan fazla çevredeki insanların işbirliğini gerektirir. Olumlu yardımlarına ihtiyaç vardır. Çevredeki diğer insanlar ayrıcalı çocukların özelliklerini, ihtiyaçlarını, neleri yapıp neleri yapmayacaklarını öğrenmeli. Bu suretle ayrıcalı çocuklar için çevreleri uygun bir gelişim yeri olabilir. Toplumun bu çocuklar hakkında gerçek bir bilgiye sahip olması ilgilerinin çekilmesi, ayrıcalı çocukların gelişimi için mahalli iş, insan, ve maddi kaynakların kullanılmasını sağlayabilir.

Bunu sağlamak için ana baba eğitiminde tavsiye edilen hususlar halk eğitimi içinde aynen uygulanabilir. Buna ilâveten çeşitli yayın araçlarından faydalanmak bilhassa radyo konuşmaları ve T.V. programları ve bu konuda yazılı kitapçıklardan faydalanılması uygun olur. Bunun için memleket çapında yayın yapan, gazete, dergi ve radyo T.V. idarecileri ile sıkı bir işbirliği yapılması gerekir...

YARARLANILAN KAYNAKLAR.

1. **Bakwin, Harry, Ruth Borris Bakwin.** *Clinical Management of Behavior Disorders In Children.* W.B. Saunders Company. Philadelphia and London. 1963.
2. **Barbe, B. Walter.** *Psychology and Education of The Gifted.* Heredith Publications Company. U.S.A. 1965.
3. **Connor, P. Frances.** *An Experimental Curriculum for Young Mentally Retarded Children.* T.C. Series in Special Education. Teachers College, Columbia University. New York, 1964.
4. **Cruickshank, William M. and Orville Johnson.** *Education of Exceptional Children and Youth.* Prentice Hall Inc., 1958.
5. *Curriculum Adjustment for the Mentally Retarded.* California State Department of Education, Sacramento, 1966.

6. **Çağlar, Dr. Doğan.** "Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri" Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 5 sayı 3-4 s. 95-110.
7. **Çağlar, Dr. Doğan.** "Cumhuriyetin 50. Yılında Geri Zekâlı Çocuklar Sorunu. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 50. Yıla Armağan sayısı. s. 105-134.
8. **Çağlar, Dr. Doğan.** *Geri zekâlı Çocuklar ve Eğitimi.* A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 39. Ankara, 1974.
9. **Çağlar, Dr. Doğan.** *Ortopedik Özürlü Çocuklar ve Eğitim.* A.Ü. Eğitim Fakültesi Ders Notları. Teksir. Ankara, 1974.
10. **Çağlar, Dr. Doğan.** *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. Yayın No: 45. Ankara, 1947.
11. **Çağlar, Dr. Doğan.** "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. 1974.
12. **Çağlar, Dr. Doğan.** *Türkiyede Özel Eğitim Alanına Personel Yetirme Sorunları.* Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1974.
13. **Dunn, Lyloyd M.** *Exceptional Children in the Schools.* Holt Rinehart and Winston Inc. Newyork, Toronto, London. 1963.
14. **Dehaan, Robert F. and Jack Kough.** *Helping Children with Special Talents.* S.R.A. Chicago, 1955.
15. **Dehaan, Robert F. and Jack Kough.** *Helping Children With Special Needs* S.R.A. Chicago, 1955.
16. **Haring, Norris C.E. Laking Philips.** *Educating Emotinoally Disturbed Children.* McGraw Hill Book Company, Inc. New Yok, 1962.
17. **Hathaway, Winifred.** *Education and Health of Partially Seeing -Child.* National Society for Prevention Blindness. In. Columbia Üniv. ersity Press. New York, London, 1959.
18. **Kirk, Samuel and Orville Johnson.** *Educating The Retarded Child.* Houghton- Mifflin Company. U.S.A. 1951.
19. **Morse, Long, and Newman (Edited)** *Conflicts in The Classroom.* Wadsworth Pubishing Company Inc. Belmont, California, 1966.

20. **Pelone, Antony J.** *Helping the Visually Handicapped Child in A regular class.* T.C. Series in Special Education. Bureau of Publication T.C. Columbia University. New York. 1957.
21. *Programs for the Educable Mentally Retarded In California Public School.* California State Department of Education Sacramento, 1966.
22. **Younie, William J.** *Guidelines For Establishing School Work Study Programs.* Special Education Service. State department of Education. Richmond, Virginia, 1966.
23. *Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklara Uygulanacak Taslak İlkokul Programı* 1971, 1972, 1973 ve 1974 Çalışmalarını kapsayan raporlar.
24. *İlköğretim Komitesi Raporu ve 10 Yıllık Plan.* Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Şurası Dökümanlarından. M.E.B. 1961.
25. *Sağırılar Okulu ve Yetiştirme Yurdu Müfredat Programı.* Hilal Matbaası Ankara, 1968, ve Yönetmeliği.
26. *Ankara Körler Okulu ve Yetiştirme Yurdu İç Yönetmeliği.* Akın Matbaacılık Limited Ortaklığı, Ankara, 1958.
27. *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü. Özel Çalışma Grubu raporu.* Ankara, 1973.
28. *Professional Preparation for Educators of Crippled Children.* Report of a Special Study Istitute. New York, 1970.